

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Janusz KOCHANOWSKI

RPO-586383-II/08/DK

00-090 Warszawa Tel. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 0-22 827 64 53

Warszawa, 26/11/2008r.

Pan
Prof. dr hab. Zbigniew Ćwiąkański
Minister Sprawiedliwości
Prokurator Generalny

Wielce Szanowny Panie Ministrze

Otrzymuję od współdziałających ze mną, na podstawie art. 17 a ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. nr 14 poz. 147), organizacji pozarządowych, zajmujących się pomocą ofiarom przestępstw, niepokojące sygnały o poważnych utrudnieniach w praktycznej możliwości działania na rzecz pokrzywdzonych przestępstwem, wynikających z braku podstawy prawnej do udziału organizacji społecznej w postępowaniu przygotowawczym.

Praktyka, z którą stykam się, w ramach prowadzonych przeze mnie działań na rzecz osób pokrzywdzonych przestępstwem, wskazuje, że w przypadku tej grupy uczestników postępowania karnego, pomoc przedstawicieli organizacji pozarządowych, jest niezwykle istotna ze względu na niejednokrotnie traumatyczne przeżycia pokrzywdzonych, związane z doznaną krzywdą utrudniające nie tylko podejmowanie działań w kontakcie z Policją, Prokuraturą i Sądem, ale i normalne, codzienne funkcjonowanie.

Niejednokrotnie zdarza się, że to organizacje pozarządowe doprowadzają pokrzywdzonego do złożenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, przygotowują psychicznie do poddania się badaniu przez lekarza-biegłego, informują o przysługujących uprawnieniach i możliwościach działania na drodze postępowania karnego, umożliwiają przeprowadzenie tak dogodnych dla ofiar przestępstw działań, jak przesłuchania dzieci w przyjaznych dlań pomieszczeniach. Nierzadko organizacje pozarządowe organizują

pomoc materialną pokrzywdzonym, mediują w sprawach między sprawcą a pokrzywdzonym.

Jednak, co trzeba zaznaczyć, nawet sama obecność przedstawiciela organizacji pozarządowej na sali rozpraw w sądzie, jest dla ofiary przestępstwa pomocna, albowiem czuje się wtedy bezpieczniej. Dzieje się to między innymi wtedy, gdy pokrzywdzony jest np. ofiarą handlu ludźmi i faktycznie jego życie może być zagrożone ze strony zorganizowanej grupy przestępczej, ale również w sytuacji, gdy oskarżonymi są członkowie rodziny i pokrzywdzony jest praktycznie samotny w swoim nieszczęściu.

Ofiara przestępstwa z różnych względów ma słabszą pozycję w postępowaniu karnym od sprawcy, dlatego w mojej ocenie należy dać możliwość wspierania jej na każdym etapie sprawy.

Tymczasem w przypadku postępowania przygotowawczego, organizacje społeczne nie mogą uczestniczyć w podejmowanych czynnościach, wspierać bezpośrednio pokrzywdzonego przed organami ścigania, czy np. składać, na podstawie art.9 § 2 K.p.k. wniosków o dokonanie również tych czynności, które organ może lub ma obowiązek podejmować z urzędu.

Dlatego uważam, że przepis art. 90 § 1 K.p.k. powinien również dotyczyć postępowania przygotowawczego. Jego obecne ograniczenie wyłącznie do postępowania sądowego jest dość sztuczne, nie znajduje żadnego praktycznego uzasadnienia i co więcej - w mojej ocenie - ogranicza rozwój społeczeństwa obywatelskiego.

Co więcej, zasadne wydaje się również wprowadzenie udziału przedstawiciela organizacji społecznej również w procedurach, które odbywają się bez rozprawy (tryb nakazowy, orzekanie na posiedzeniach przed rozprawą, np. art. 341 kpk, art. 343 kpk).

Będę zobowiązany za rozważenie przez Pana Ministra podjęcia inicjatywy legislacyjnej w tym zakresie.

Kolejną sprawą, ściśle związaną z podniesionym problemem, jest brak możliwości zaskarżenia postanowienia o odmowie dopuszczenia organizacji społecznej do udziału w postępowaniu sądowym oraz nadużywanie przez sędziów możliwości odmówienia dopuszczenia organizacji społecznej do udziału w postępowaniu sądowym.

Praktyka nie spełnia postulatów doktryny, w myśl których uznanie sądu powinno być swobodne, lecz nie dowolne. Gdy organizacja taka pragnie działać w procesie karnym na rzecz pokrzywdzonego przestępstwem zawsze interes wymiaru sprawiedliwości przemawia za dopuszczeniem jej przedstawiciela do udziału w postępowaniu (L.K.Paprzycki, Prawa i obowiązki pokrzywdzonego w postępowaniu przed sądem karnym pierwszej instancji-zarys problematyki, Palestra 2000, nr 2-3, s. 32).

Organizacje pozarządowe skarżą się, iż bardzo często odmawia się im udziału w postępowaniu sądowym, a uzasadnienia podejmowanych decyzji budzą merytoryczne wątpliwości. Nie ma jednak możliwości ich zaskarżenia, albowiem art. 459 K.p.k. nie daje do tego podstawy.

Nadto, niezależnie od treści podejmowanych w tym zakresie postanowień, przedstawiciele organizacji społecznych twierdzą że faktycznym powodem odmowy udziału w postępowaniu sądowym, jest powszechne wśród znacznej ilości sędziów uznawanie aktywności uczestników postępowania, jako przeszkody w sprawnym procedowaniu. Tymczasem Sąd Najwyższy uznał, że cyt.: „Dopuszczenie przedstawiciela społecznego do udziału w postępowaniu sądowym należy traktować w praktyce sądowej jako regułę, natomiast niedopuszczenie -jako wyjątek.” (uchwała SN 1980.09.27 OSNKW 1980/10-11/79).

Nie jest mi znana skala tego zjawiska, będę zobowiązany za rozważenie zbadania tej kwestii oraz rozważenie wprowadzenia możliwości zaskarżenia postanowienia o odmowie dopuszczenia organizacji społecznej do udziału w postępowaniu karnym.

Łączę wyrazy szacunku

/-/ Janusz Kochanowski